

Az Úr szépsége

Fabiny
Tamás

*Igehirdetés Weöres Sándor születésének 100. évfordulóján**

„Egyet kérek az Úrtól,
azért esedezem:
hogy lakhassam az Úr házában
életemnek minden idejében;
hogy nézhessem az Úrnak szépségét,
és gyönyörködhessem az ő templomában.”
(Zsolt 27,4; Károli-ford.)

Istenről számos jelző segítségével tudunk beszélni: ő lehet igazságos, jó, kegyelmes... Ám azt ritkán mondjuk, hogy ő szép. Amikor úgy fogalmazunk, hogy „szép az Isten”, akkor a teológia és esztétika találkozási területére érünk. A zsoltáros bátran fogalmaz, amikor Isten szépségét akarja nézni, és gyönyörködni akar az Úr templomában. Van okunk gyönyörködésre ebben a szép kétszáz éves templomban. De nemcsak a faragott gerendákban, a szószékoltárban és az orgonában lelhetjük örömünket, hanem magában az Istenben is, aki Atya, Fiú és Szentlélek.

Itt vagyunk a csöngői istenházában, ahol Weöres Sándort megkeresztelték, ahol konfirmációban részesült, amely templom padjában – mint a hagyomány szerint egykor Petőfi – a fiatal költő ült. Tudjuk, mennyire kötődött Csöngő evangélikus lelkészéhez, Hutter Zsigmond tisztelendő úrhoz: gyerekként újra és újra tőle kapott könyveket, és 8-10 évesen Shakespeare összes drámáját elolvasta már.

Itt van a versei forrásvidéke! „Ha városban élek, ritkán sikerül verset írnom: a városi mozgalmasság megbontja benső-életem erősségét; predesztinált falusi költő vagyok” – írja *A vers születésében*. A természeti szépségekben gazdag Kemenesalját pedig így jellemzi: „A tájékhöz minden idegszállammal hozzáforrtram, a Rába füzeseihez és holt vizeihez, a völgy száraz, vagy zombékos pataágyaival megszaggatott gabonaföldjeihez, a meredeken emelkedő és tetején kilométerek

Weöres Sándor és Károlyi Amy az utolsó csöngői lelkésszel, Szerdahelyi Pállal és feleségével

* Elhangzott Csöngén 2013. június 22-én. Az igehirdetés egy-egy szakasza után citerakisértettel Gryllus Dániel énekelt megzenésített Weöres-verseket.

hosszat asztalaposságú kemenesi dombháthoz, a dombhoz lapuló apró falukhoz. Innen viszek mindent a verseimbe, szín-, alak-, vonal- és főleg hanghatásokat.” (Füst Milánhoz írt levele, 1935. április 13.)

A kis Cina – mert így nevezték őt itt Csöngén – első emléke, hogy egy nagy rét közepén megáll. Talán a *Psyché* elejét is az ilyen élmények formálták:

„Patak parttyán, Isti Pisti
Furulázz nekem! (...)
Ki vagyok én, Isti Pisti
A szép szerelem.”

Ebben a csöngői tájban gyökerezik hát a gyermekkor, a maga szépségeivel: „mikor pelenkám volt még és dadám / s a Hold kezemnél ült az almafán” (*Fű, fa, füst*), és nyilván itt figyelte meg, milyenek is a pletykázó asszonyok...

Juli néni, Kati néni
– letye-petye-lepetye! –
üldögélnek a sarokba,
jár a nyelvük, mint a rokka
– letye-petye-lepetye! –

Bárki inge, rokolyája
– letye-petye-lepetye! –
lyukat vágnak közepébe,
kitűzik a ház elébe
– letye-petye-lepetye! –
(Pletykázó asszonyok)

Weöres Sándort senki nem sajátíthatja ki, ő mindenkié. Óvodásé és professzoré. Az ő filozófiai-szellemtörténeti rendszere is sok forrásból táplálkozik, és számos tengerbe ömlött aztán bele. Éppen ez a gazdagság teszi lehetővé, hogy mi ma azt az alkotót fedezzük fel benne, aki az Úr szépségében képes gyönyörködni. Az Atya, a Fiú és a Szentlélek szépségében.

Az Atya, vagyis a teremtő Isten szépsége

Kevesen tudnak olyan ihletett szavakkal szólni a teremtettség szépségéről, mint ő:

„Amikor Isten a világot szülte,
a mindenség az ujjára fagyott.
Hogy a föld, hogy a víz fölmelegülne,
fölkjűk gyujtotta fönn a Napot.
(...)

S fölkelt a Hold.

(...)

szelid helytartó

a király helyén.

(...)

S hogy fény legyen itt lenn

ha a Hold kiapadt:

kigyujtotta Isten

a csillagokat.”

(*Ének a teremtésről*)

Ez a lelkület hatja át az *Ének a határtalanról* szemléletét is, és hasonló sorok csendültek fel mai istentiszteletünk kezdő liturgiájában:

„Köszöntelek a folyók zúgásával,
a felhő-arcú hegyekkel, a hegy-forma fellegekkel,
a gong-alakú csillagokkal...” (*Ima*)

A teremtő Isten nemcsak a világot teremtette, hanem benne az embert is. Akinek képességet adott, hogy őt keresse, szólítgassa. Erről tanúskodik verseiben, például a *Nem nyúlsz le értem* címűben: „én mindig szólítalak / mint gerle, hívó hangon”. *Vonj sugaradba* című verse is az Isten felé óhajtást fejezi ki:

„Vonj sugaradba Istenem!
mint madár a fészkére, szállnék hozzád,
de látod, a rét örömei közt
elpattant a szárnyam csontja.
Végy kosaradba Istenem!
mint hal a horogra, sietnék hozzád,
de látod, a gyűrűző mélynek
rám-tekeredett ezernyi hínárja.”

E könyörgés mögött az az érzés húzódik, hogy ő keresi Istent, de magától nem találhatja meg őt. Ez köszön vissza egy másik versében is: „Én keresem a hitemet: / a hitem is majd megtalál.” Teológiailag is helyeselni lehet a *Vonj sugaradba* záró sorát: „Vonj hevesebben! ön-erőmből / nem jutok én soha hozzád.” Magunk is valljuk, hogy mi nem tudunk felkapaszkodni Istenhez, de ő lehajol hozzánk.

A Fiú, vagyis a megváltó Isten szépsége

Weöres Sándort mindvégig foglalkoztatta Jézus alakja. A *Vigilia* folyóirat körkérdésére 1970-ben így válaszolt:

„Számomra csak egy ember létezik: Jézus. Jézus létezik – és ő létezik mindazokban, akik benne és általa léteznek. Azért írok, mert jobban, pontosabban ki akarom fejezni az azonosságot Jézussal bennem és másokban ... Egyetlen célom: egy fokkal közelebb vinni a jóakarátú, érzékeny olvasót ehhez az azonossághoz, a Jézussal való egységhez.” (*Vigilia*, 1970/12. 861–862. o.)

Persze ismétlem: nem sajátíthatjuk ki Weörest, hiszen neki nem a szó szűk vagy klasszikus értelemben vett Krisztus-hite volt. *A teljesség felé* előszavában írja erről a rendszerről: „több, mint világnézet és kevesebb, mint vallás”, hiszen „nincs benne szó Krisztusról, a testet öltött Istenről, aki szakadatlanul meghal és poklot jár az emberért”.

Ugyanakkor nagyon foglalkoztatta a kereszt mint metafora. Mai istentiszteletünk liturgikus lapján is szerepel a vizuális élményt is nyújtó *Kereszt-árnykép* című vers. A kereszt felső szára az égre mutat: „itt van a te utad”. A két oldalsó szár („a kereszt két karja”) pedig ezt mondja: „kétfelé visz ösvény s te szabad vagy, szabad!” Végül az alsó ág a földre mutat: „veszöldj: itt áss kutat, / lásd benne arcodat”.

Hasonló gondolat jelenik meg a *Szembe-fordított tükrök* „alattad a föld, fölötted az ég, benned a létra” verssorában, hiszen így lehet – mint a Jákób álmában szereplő létra segítségével is – az eget és a földet összekötni.

A mai költőtárs is szól a menny és a föld összekötéséről, és egyúttal a szépségről is.

Mikor meghaltál, gyertyát gyújtottunk,
s megenyhült a vad tél, ahogy
kinyitottuk könyveid.
Téged idéznek a kopott füzetek,
piros, kék, zöld, sárga tusok, merész
formák, amik a szépség jegyében születtek,
hogy szívverés-ritmusú mondataid
összekössenek földet és eget.
(Fenyvesi Félix Lajos: *Weöres Sándor évszázadára*)

Mi hisszük: Jézus a létra. Nem mi mászunk fel Istenhez, hanem Isten alázkodik le az emberhez. Pál apostol ezt kenózisnak, Isten önmaga-megüresítésének nevezi, amikor Jézus „nem tekintette zsákmánynak, hogy egyenlő Istennel, hanem szolgai formát vett fel...” (Fil 2,5) Az evangéliumok szerint Jézus megmossa tanítványai lábát, így is jelezve, hogy ő szolga lett értük. A *Rongyszőnyeg 13* zárósorai tūpontos teológiai tézist fogalmaznak meg:

„Valaha én is úr akartam lenni;
ó bár jó szolga lehetnék!

De jaj, szolga csak egy van: az Isten,
s uraktól nyüzszög a végtelenség.”

A Szentlélek, vagyis a megszentelő Isten szépsége

Weöres Sándor költészete segítségével mi is mondhatjuk: „Egyet kérek: hogy nézhessem az Úrnak szépségét...” A költői ihlet és a Szentlélek kapcsolata mélységes titok. Weörest is foglalkoztatja ez a kérdés *A vers születésében*, és a költői tapasztalat közreadásával közelebb is visz minket ehhez a titokhoz: „Mikor az írás elkészült, fáradtan olvasgatom-javítgatom órák hosszat a szöveget (...) a tehén érezhet így, mikor borjazás után elcsigázottságában rögtön nyalogatni kezdi a borját.” Ha nem is azonosítja a költői ihletet a Szentlélekkel, még konkrétan fogalmaz ezen a helyen: „Mi különbözteti meg a jó verset a rossztól? Az, hogy a jót túlvilági hatalom diktálja.”

Az *Örök pillanat* szépséges soraiban is a Szentlélekhez hasonlítható sejtéseket érzem: „Mit málló köre nem bízol, / Mintázd meg levegőből.” A semmiből teremtő Atyaisten és az újjáteremtő Szentlélek közelébe visznek ezek a versek. Tágabb értelemben a költői szó is lehet teremtő ige. Az ember lelke egyesülhet a Szentlélekkel. Isten a rendezettség lelke, így általa a káoszból kozmosz lehet.

Hadd idézzem ebben az összefüggésben a *Hajnali áhítat* átszellemült sorait:

„Szűz rózsákkal kél a hajnal...
Égő szívvel, dalos ajkkal
üdvözöllek, Alkotóm!
(...)”

Piros ajkkal, énekekkel,
szép orcával jó a reggel.
Szentlélek, köszöntelek!
Hadd legyek Kezedbe csésze,
melynek kemény, tiszta széle
visszfénnyel köszönti reggel
ős- szülőjét, a Napot.”

A csöngői evangélikus templom belső tere

Weöres Sándor újra és újra rácsodálkozott a világra. Ráhagyatkozott Istenre. Mert gyermek tudott maradni. Tudjuk persze, hogy „*a Lélek fűj, ahova akar*”, és a hit: misztérium. A Szentlélek a legnagyobb misztérium. Isten átjárja az embert. Erre utal az *Egysoros verseknek* ez a telitalálata is: „Isten rajtad: végtelen könny; Isten benned: végtelen mosoly.” Az Isten rajtad – Isten benned helyzetet adják vissza Weöres biblikus versei is, amelyek közül most utalok néhányra: *Ábrahám áldozása; Dávid tánca; Mária*. A „végtelen mosoly” szóösszetétel pedig egyrészt a tágasságra, másrészt a játékoságra utalhat.

Ebben a dialógus-igehirdetésben egymásba fonódtak a versek és a teológiai reflexiók az Atya, a Fiú és a Szentlélek Isten szépségéről. A Hiszekegy három szakasza, a három hitágazata a teremtéstől a halálon át az örök életig átfogja az üdvösségtörténetet. A legvégén vallunk a bűnök bocsánatáról, a test feltámadásáról és az örök életről is. Ebben a reményben adjunk hálát Weöres Sándorért, akiről olyan szépen írja Orbán Ottó:

„A kis madárember testében a természet mozarti csodát
üzemeltetett – talán szeszélyből, talán szándékosan, hogy
megmutassa, nincs minden kérdésre válasz.”
(*Merülő Orfeusz*, részlet)

Weöres Sándor és Károlyi Amy sírja a Farkasréti temetőben

Itt, a csöngői templomban még egyet el kell nyilvánosan mondanunk. Hogy tudniillik végakarata teljesítésével még tartozunk Weöres Sándornak. Ő ugyanis így ír a *Hazaszálló* című versben:

„Így rendelem: ha meghalok,
engem kriptánkba rakjatok
illendő régi módon.
Kis Csöngém földjén szántsza szét
csontjaim sáros tömegét
egy késői utódom.”

Itt vagyunk, késői utódok. Megadatott nekünk, hogy gyönyörködhetünk az Úr szépségében. A szép versekben, a szép természetben, a szép dallamokban, a szép templomban, a szép emberben, a szép Istenben, a szép életben, a szép születésben és a szép

elmúlásban. Ez utóbbi jegyében merüljünk el végül a *Bohero* szépségében:

„Mind elmegyünk, a ringatózó fák alól mind elmegyünk,
a párás ég alatt mind indulunk a pusztaságon át
a száraz ég alá, ahányan így együtt vagyunk,
olyik még visszanez, a holdsugár a lábnyomunkba lép,
végül mind elmegyünk, a napsütés is elmarad
és lépdelünk a csillagok mögött a menny abroncsain,
tornyok fölé, olyik még visszanez és látni vágy,
hullott almát a kertben, vagy egy bölcsőt talán
ajtó mellett, piros ernyő alatt, de késő már, gyerünk,
ahogyan a harangok konganak, mind ballagunk
mindig másként a csillagok mögött, a puszta körfalán,
ahányan végre így együtt vagyunk, mind elmegyünk.”

Fabiny Tamás az Északi Evangélikus Egyházkerület püspöke.